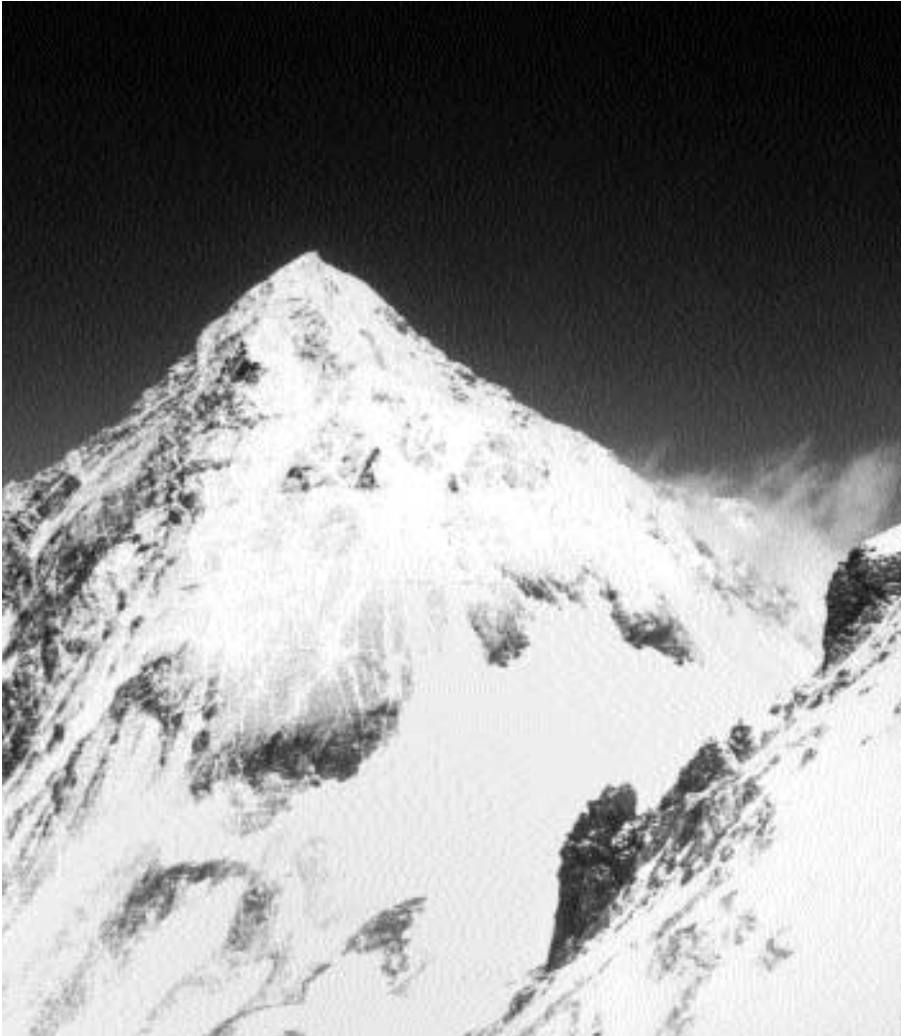

Pirmā nodaļa

**Everesta virsotne
1996. gada 10. maijs
29 028 pēdas virs jūras līmeņa**

Everesta Dienvidaustrumu siena no Lodzes kuluāra

Radās iespāids, it kā lielo virsotņu augstāko daļu apņemt robežjosla, aiz kuras neviens cilvēks nedrīkst iet. Patiesībā 25 000 pēdu un vēl lielākā augstumā zemais atmosfēras spiediens ietekmē cilvēku tik nesaudzīgi, ka grūtā kāpšana kalnā ir neiespējama un pat nelielas vētras sekas var būt traģiskas un pat visbrīnīgākais laiks un sniegs dod tikai niecīgu cerību uz panākumiem, un kāpiena pēdējā posmā savu liktenīgo dienu nespēj izraudzīties neviens...

Nav nekāds brīnums, ka Everests nepadevās pirmajiem mēģinājumiem to iekarot: būtu ļoti pārsteidzoši un visai skumji, ja tas tā būtu, jo ar lieliem kalniem tā nemēdz būt. Varbūt mēs bijām kļuvuši mazliet iedomīgi dēļ savas smalkās jaunās tehnikas – dzelkšņiem un gumijas aizsargiem, dēļ laikmeta, kad virsotnes iespējams iekarot viegli un mehāniski. Mēs bijām aizmirsuši, ka visu joprojām izšķir kalns un ka tas ļaus gūt panākumus tikai tad, kad pats to gribēs. Kādu gan citu iemeslu dēļ alpinisms spēj saglabāt savu dziļo valdzinājumu?

Eriks Šiptons 1938. gadā
«Tajā kalnā»

Stāvēdams pasaules augstākajā virsotnē, ar vienu kāju Ķīnā, ar otru Nepālā, es notīriju apledojušo skābekļa masku, pagriezu plecu pret vēju un izklaidīgi vēros lejup Tibetas bezgalīgajās tālēs. Kādā neskaidrā, savrupā apziņas limenī sapratu, ka plašā ainava ir iespaidīga. Jau daudzus mēnešus biju nodevies fantāzijām par šo brīdi un spēcīgajām jūtām, kas to pavadīs. Taču, kad nu pēdīgi biju šeit un patiešām stāvēju Everesta virsotnē, nevarēju sakopot vajadzīgo enerģiju.

Tas notika 1996. gada 10. maija agrā pēcpusdienā. Nebiju gulējis piecdesmit septiņas stundas. Vienīgais, ko iepriekšējo trīs dienu laikā spēju ieēst, bija trauciņš nūdeļu zupas un sauja zemesriekstu konfekšu *M & M's*. Pēc nedēļām ilgā spēcīgā klepus man sāpēja krūškurvis, un parasts elpas vilciens pārvērtās mokošā pārbaudījumā. Troposfērā, 29 028 pēdu augstumā, manas smadzenes saņēma tik maz skābekļa, ka garīgās spējas bija kā atpalikušam bērnam. Šādos apstākļos neko daudz nespēju izjust – tikai aukstumu un nogurumu.

Virsoņnē es nonācu dažas minūtes pēc Anatolija Bukrejeva, krievu augstkalnu gida, kas strādāja kādā amerikāņu komerciālajā ekspedīcijā,

un tieši pirms Endija Herisa, kas pavadīja junzēlāniešu grupu, pie kuras piederēju arī es. Ar Bukrejevu biju tikai mazliet pazīstams, taču Herisu pēdējo sešu nedēļu laikā biju iepazīnis labi, un man viņš iepatīkās. Ātri četras reizes noklikstināju fotoaparātu, iemūžinādams Herisu un Bukrejevu virsotnes iekarotāju pozās, tad pagriezos un devos lejup. Pulkstenis rādīja 1.17 minūtes pēcpusdienā. Pasaules augstākajā virsotnē es biju pavadījis mazāk nekā piecas minūtes.

Pēc brīža apstājos, lai uzņemtu vēl vienu kadru: tas bija skats lejup uz Dienvidaustrumu kori, maršrutu, pa kuru bijām kāpuši augšup. Pavērsdams fotoaparāta objektīvu pret pāris alpīnistiem, kas tuvojās virsotnei, es ieraudzīju ko tādu, ko līdz šim nebiju pamanījis. Dienvidos, kur tikai pirms stundas debesis bija pilnīgi skaidras, tagad mākoņu sega apslēpa Pumari, Amadablamu un citas zemākās smailes Everesta apkaimē.

Vēlāk, – pēc tam, kad tiks atrastas sešu cilvēku mirstīgās atliekas un divu citu pazudušo meklējumi pārtraukti, kad ķirurgi būs amputējuši manas grupas biedra Beka Vetersa labo roku, kurā sākusies gangrēna, – cilvēki jautās: kādēļ, kad laiks bija sācis pasliktināties, alpīnisti kalna virsotnē neievēroja draudīgās pazīmes? Kāpēc Himalaju gidi veterāni turpināja kāpienu augšup un ievēda daudzus vēl nepieredzējušus amatierus, no kuriem katrs bija samaksājis 65 tūkstošus dolāru, lai viņu pavadībā veiksmīgi nokļūtu Everesta virsotnē, acīmredzamās nāves lamatās?

Tas, ko domāja šo divu grupu vadītāji, nevienam nav zināms, jo tie abi ir jau miruši. Taču es varu apliecināt, ka agrajā 10. maija pēcpusdienā neredzēju neko, kas vēstītu par nāvi nesošas vētras tuvošanos. Manām skābekļa bada novārdzinātajām smadzenēm mākoņi, kas slidēja pār lielo ledus ieleju, kura pazīstama ar nosaukumu Rietumu cirks,¹ izskatījās nevainīgi, pūkaini, nereāli. Nelikās, ka tie, vizuēlodami spilgtajā pusdienas saulē, būtu citādi nekā nekaitīgie konvekcijas kondensāta mākonīši, kas cēlās augšup no ielejas gandrīz katru pēcpusdienu.

Sākdams lejupceļu, biju nobažījies, taču manam satraukumam nebija nekāda sakara ar laika apstākļiem: paskatījies skābekļa tvertnes rādītājā, atklāju, ka tā ir gandrīz tukša un tāpēc lejā jānokļūst pēc iespējas drīz.

¹ Tā šo ieleju nosauca Džordžs Li Melorījs, kas to ieraudzīja 1921. gadā no Lholas augstkalnu pārejas, kura atrodas uz robežas starp Nepālu un Tibetu. Togad Melorījs veica savu pirmo ekspedīciju uz Everestu. (Šeit un tālāk autora piezīmes.)

Everesta Dienvidaustrumu kores augšgals ir šaura, stipri apledojusi klinšu un vēja sanesta sniega riba, kas pusjūdzes garumā vijas starp virsotni un zemāku smaili, un kura pazīstama kā Dienvidu galotne. Pārvarot robaino kori, nav jāstopas ar lielām tehniskām grūtībām, taču ceļš ir briesmīgi neaizsargāts. Atstājis virsotni, pēc piecpadsmit minūšu ilgas piesardzīgas kāpšanas gar 7000 pēdu dziļo bezdibeni es nonācu pie plaši pazīstamā Hilarija sliekšņa, izteikta kores ieroba, kur nepieciešama liela tehniska izveicība. Lidzko biju piesprādzējies nostiprinātajai virvei un grasījos laisties pār malu, ieraudzīju satraucošu ainu.

Trīsdesmit pēdu zemāk, Hilarija sliekšņa pakājē, rindā stāvēja vairāk nekā divpadsmit cilvēku. Trīs alpinisti jau rāpās augšup pa to pašu virvi, pa kuru es gatavojos laisties lejup. Izmantodams vienīgo iespēju, es atsprādzējos no kopējās drošināšanas virves un pakāpos sānis.

Sastrēgumu radīja alpinisti no citām ekspedīcijām: no grupas, pie kuras es piederēju, no maksas klientu grupas, ko vadīja slavenais jaunzēlandiešu gids Robs Hols, no vēl vienas komerciālas grupas, ko vadīja amerikānis Skots Fišers, kā arī no taivaniešu komerciālās grupas. Pārviētodamies gliemeža gaitā, kas ir normāli augstumā virs 26 000 pēdu, alpinisti cits aiz cita rāpās augšup pa Hilarija sliekšni, kamēr es nervozi gaidīju savu kārtu.

Heriss, kurš atstāja virsotni drīz pēc manis, drīz vien nostājās man aiz muguras. Gribēdams pataupīt skābekli, kas vēl bija atlicis tvertnē, es palūdzu, lai viņš iebāž roku manā mugursomā un noslēdz regulatora ventili. To viņš arī izdarīja. Nākamās desmit minūtes jutos pārsteidzoši labi. Galva kļuva skaidra. Patiesībā šķita, ka esmu mazāk noguris, nekā biju tad, kad skābekli saņēmu. Tad piepeši jutu, ka slāpstu. Acis satumsa, galva sāka reibt. Gandrīz zaudēju samaņu.

No skābekļa trūkuma lāgā nesaprazdams, ko dara, Heriss bija kļūdījis un nevis noslēdzis ventili, bet gan atgriezis to līdz galam vaļā un tvertni iztukšojis. Tikko biju iztērējis pēdējo skābekli un neticis tālāk ne soli. Otra tvertne mani gaidīja Dienvidu virsotnē 250 pēdu zemāk, taču, lai tur nokļūtu, man vajadzēja pārvarēt vissmagāko posmu maršrutā bez papildu skābekļa sniegtā atbalsta.

Vispirms man bija jāgaida, kad izbeigsies sastrēgums. Noņēmu tagad jau nederīgo masku, iecirtu leduscirtni kalna sasalušajā virsā un notupos

uz kores. Pārmiju banālus apsveikumus ar garām kāpjošajiem alpinistiem, taču iekšēji trakoju. «Pasteidzieties, pasteidzieties jel!» klusībā lūdzos. «Kamēr jūs, zēni, te pindzelējaties, es zaudēju miljoniem smadzeņu šūnu.»

Lielākā daļa alpinistu, kas tobrīd devās man garām, bija no Fišera grupas, taču beidzot tomēr parādījās divi manas grupas biedri – Robs Hols un Jasuko Namba. Nopietnā un atturīgā četrdesmit septiņus gadus vecā japāniete pēc četrdesmit minūtēm kļuva par vecāko sievieti, kas uzkāpusi Everestā, un otro japānieti, kas sasniegusi visu kontinentu augstākās virsotnes, tā dēvētās Septiņas smailes. Viņa svēra tikai deviņdesmit vienu mārciņu, taču nelielajā augumā slēpās ļoti liela apņēmība: gluži apbrīnojami Jasuko kalnup virzīja viņas alku nelokāmais spēks.

Tad sliekšņa augšā parādījās Dags Hansens, vēl viens mūsu ekspedīcijas biedrs. Dags bija Sietlas priekšpilsētas pasta nodaļas darbinieks, kas ekspedīcijas laikā kļuva par manu tuvāko draugu. «Tas ir somā!» es kļiedzu, pārspēdamis vēju, cenzdamies izklausīties možāks, nekā jutos. Pārgurušais Dags kaut ko neskaidri nomurmināja skābekļa maskā, vārgi paspieda man roku un smagiem soļiem turpināja kāpienu augšup. Rindu noslēdza Skots Fišers, ko es biju dažreiz saticis Sietlā, kur mēs abi dzīvojam. Fišera spēks un neatlaidība bija leģendāra – 1994. gadā viņš uzkāpa Everestā, nelietodams papildu skābekli, tāpēc bija pārsteigts, cik lēni viņš kustējās un cik neveikls izskatījās, kad atvilka skābekļa masku sānis, lai apsveicinātos. «Brūūūs!» viņš māksloti jautri nosēcās, likdams lietā raksturīgo zēniski brālīgo sveicienu. Kad pajautāju, kā viņam klājas, Fišers apgalvoja, ka jūtas labi. «Šodien nezina kāpēc grūtāk pavilkties. Nekas sevišķs.» Kad Hilarija sliekšnis pēdīgi bija atbrīvojies, es iesējos oranžajā virvē, ātri apmetu likumu ap Fišeru, līdzko viņš salika pār leduscirtni, un pārlēcu pār malu.

Kad nokļuvu Dienvidu galotnē, bija jau pāri trijiem. Tobrīd miglas vāli jau plūda pāri 27 923 pēdu augstajai Lodzes galotnei un vijās arī ap Everesta virsotnes piramīdu. Laiks vairs nešķita tik labvēlīgs. Es paņēmu jaunu skābekļa balonu, pievienoju to regulatoram un steidzos lejup biežējošajā mākonī. Īsu brīdi pēc tam, kad nonācu zem Dienvidu galotnes, sāka mazliet snigt un saredzēt nevarēja ne velna.

Četrsimt vertikālās pēdas augstāk, virsotnē, ko zem nevainojami zilām debesīm vēl aizvien apspīdēja saule, mani biedri kavējās, lai

iemūžinātu ierašanos visaugstākajā planētas punktā, atritināja karogus un klikstināja fotoaparātu slēdžus, iztērēdami dārgos mirkļus. Neviens neiedomājās, ka tuvojas briesmīgs pārbaudījums. Nevienam neienāca prātā, ka garās dienas beigās svarīgs būs ik mirklis.